

«ЩО ТАКЕ ІСТОРІЯ?»

Вправа «Закінчіть речення ...»

***«Вивчати історію свого народу необхідно
для того, ...»***

Історичний диктант

- 1 Назвіть острів ,на якому була заснована Запорозька Січ -
- 2. Засновник першої Січі - .
- 3. Вищий орган влади Січі - .
- 4. Вища посадова особа на Січі після 1654 року -
- 5. Скільки було куренів на Січі?
- 6. Гетьман ,який створив Українську державу - .
- 7. Як називали козаків ,які проживали в степах Дикого Поля?
- 8. Обов'язкова умова прийняття в козаки -
- 9. Яку назву мав козацький човен?
- 10 . Назвіть основну одиницю козацького війська та адміністративну одиницю Запорозької Січі.
- 11. Що становило основну частину козацького війська ?
- 12. Що стояло у центрі Запорізької Січі?

ТЕМА УРОКУ:

ЗАПОРІЗЬКА
СІЧ В ІІ
ПОЛОВИНІ ХVІІ
СТОЛІТТЯ.
ІВАН СІРКО-
ВИДАТНИЙ
ОТАМАН СІЧИ
60-80 РР.

Поняття: «Руїна»,

Чортотлицька Січ,

Персоналії: Іван Сірко.

Дати: 1652 р. — заснування
Чортотлицької Січі, 1663 р. —
обрання вперше І. Сірка
кошовим отаманом.

Проблемне питання

*Чи можна стверджувати,
що в 60 - 80 рр. XVII ст.
Запорозька Січ відіграла
руйнівну роль для Української
козацької держави?*

Мета уроку:

- ❖ охарактеризувати становище Запорозької Січі у складі Гетьманщини в другій половині XVII ст., сформувавши знання про військові походи українського козацтва;
- ❖ ознайомити з життям і діяльністю І. Сірка та економічним розвитком Запорозької Січі у другій половині XVII ст.;
- ❖ з'ясувати, яку політику проводив російський уряд щодо Запорозької Січі.

План

1. Роль Запорозької Січі у воєнно-політичних подіях 60 – 80-х рр. XVII ст.
2. Устрій Запорозької Січі.
3. Кошовий отаман І. Сірко.
4. Господарський розвиток Запоріжжя.

1. Роль Запорозької Січі у воєнно-політичних подіях 60 – 80-х рр. XVII ст.

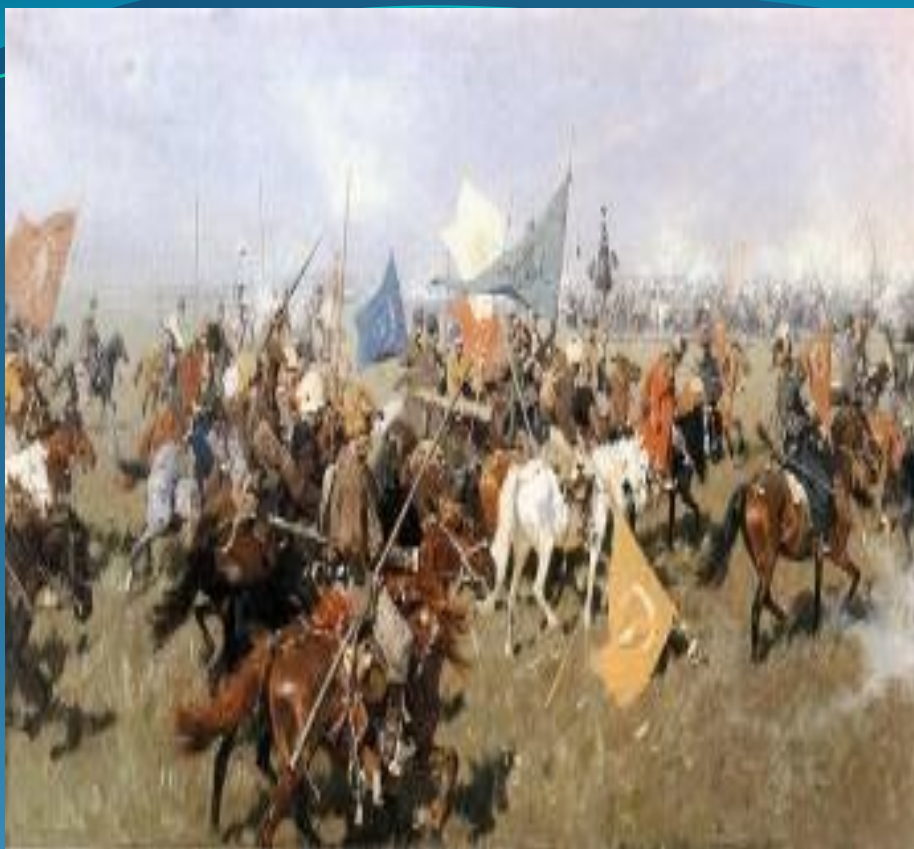
Після створення Української козацької держави Запорозька Січ підлягала владі гетьмана, хоча й зберігала певну автономію у внутрішньому житті. Після смерті Б. Хмельницького Запоріжжя підпорядковувалося гетьману, отамани проводили самостійну внутрішню і зовнішню політику.

Протистояння між гетьманами і запорозькою старшиною було вигідне царському уряду.

Москва завжди ставилася до Запорозької Січі із упередженням, вбачаючи в ній оплот свободи і вільнодумства. Російська держава прагнула повною мірою використати можливості Січі у власних інтересах. Після укладання Андрусівського перемир'я 1667 р. Запорозька Січ перебувала під контролем Речі Посполитої і Московської держави.

В другій половині XVII ст. запорожці брали участь у багатьох військових операціях й особливо у боротьбі проти турецько-татарських завойовників.

За “Вічним миром” Січ підпорядковувалася лише московському царю. Були заборонені відносини запорожців із Польщею та Кримським ханством, а для контролю над козаками на запорозьких землях були розміщені московські запоги

Розміщення на Січі московської залоги у 1663 р. яка виконувала ряд завдань

1) разом із запорожцями діяти проти кримських і ногайських орд

2) збирати інформацію про внутрішнє становище Кримського ханства і ногайських орд

3) стежити за всіма подіями, що відбувалися на Запоріжжі

ІЗ КНИГИ «ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОГО ВІЙСЬКА»

Запорожці дуже непокоїлися тим, що Москва втручається у внутрішні справи України, обмежувала вольності Гетьманщини й навіть намагалася покласти свою тяжку руку на Січ. Так, у 1663 р., коли розійшлася чутка, що московські залоги мають заняти Кодак і Кременчук, ціле Запорожжя піднялося: царського посла Ладиженського, що їхав у посольстві до татар, козаки по дорозі вбили, а кошовий Петро Суховієнко склав із Кримом умову проти Московщини. Так само гостро протестували запорожці проти будови Московських фортів над Самарою 1687—1689 рр. ...

- 1. Як текст документа характеризує політику Московської держави щодо Запорозької Січі? Яким чином вона намагалася обмежити її вольності?***
- 2. Якою була реакція запорожців на спроби Москви втручатися у внутрішні справи коша?***
- 3. Чому царський уряд певний час змушений був миритися з правами й вольностями козаків?***

Закріплення вивченого матеріалу

Завдання

Укажіть особливості статусу Запорозької Січі часів Руїни:

- 1) за правління Б. Хмельницького підпорядковувалася гетьманові, зберігаючи автономію;
- 2) втратила своє значення захисника південних кордонів після підписання Бахчисарайського миру;
- 3) продовжувала відігравати роль захисника від турецько-татарських нападів;
- 4) за умовами Андрусівського перемир'я відійшла до Польщі;
- 5) за наступників Б. Хмельницького часто відігравала роль опозиції гетьманській владі;
- 6) завжди виступала опорою гетьманської влади.

2. Устрій Запорозької Січі.

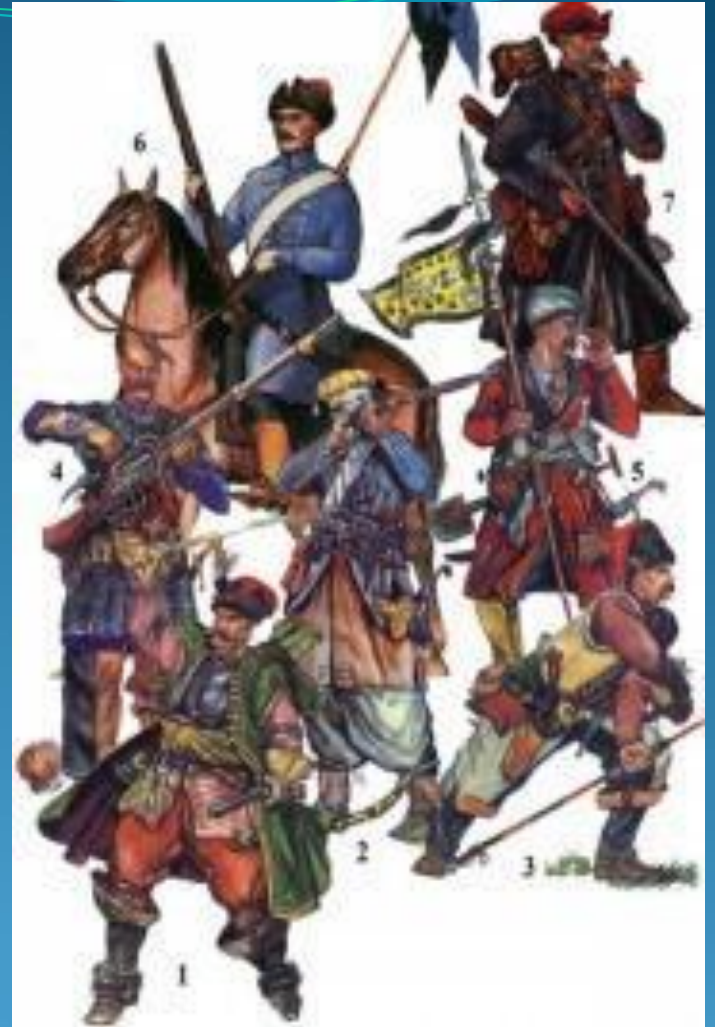
Чи змінилася система управління Чортомлицькою Січчю порівняно з раніше існуючими Січами?

У ході війни Січ змінила своє розташування. З 1652 по 1709 рр. вона перебувала в гирлі річки Чортомлик, тому й дістала назву Чортомлицької.

«Чортомлицька Січ була оточена глибоким ровом та 13-метровим валом, оснащеним баштами з бійницями й високими дубовими палями. У центрі козацької твердині знаходився великий майдан, навколо якого були побудовані курені й помешкання старшини. У найбезпечнішому місці Січі була збудована перша на Запорозжжі військова церква. Поза межами Січі на березі Чортомлика стояла так звана «грецька ізба», де тимчасово розміщались іноземні послы, що приїздили на Запорозжжя для ведення переговорів. Безпосередньо на Січі постійно перебувало від 6 до 12 тисяч козаків.

(Тараненко М. Г. Левітас Ф. Л. Історія України: Навчальний посібник для 8 класу. — К.: Фаренгейт, 2000. — С. 164–165)

Кіш — все козацтво, козацький табір

Політичний, адміністративний і військовий устрій Запорозької Січі

КОЗАЦЬКА РАДА

**Кошовий отаман
Запорозької Січі**

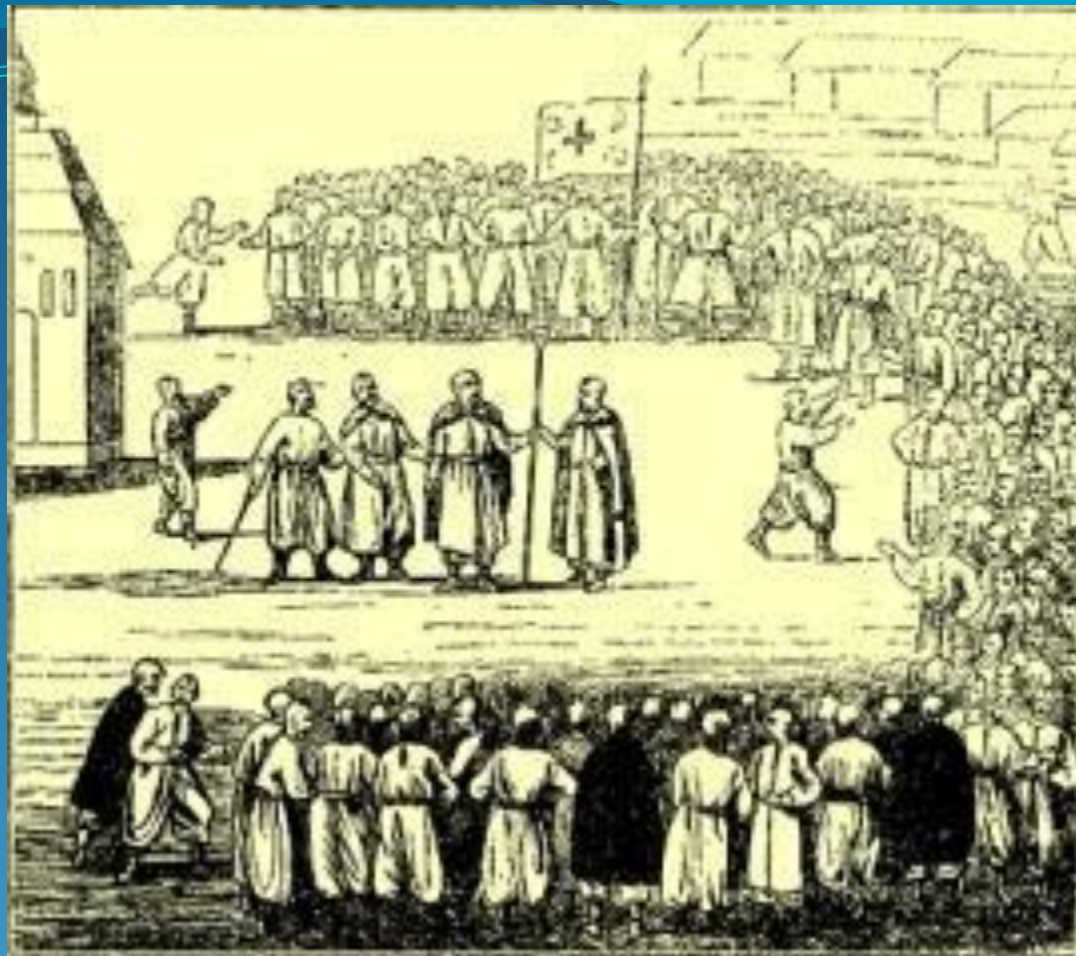
**Військові старшини;
обозний, писар, суддя,
осавули**

**Куренні
(кошові)
отамани,
Запорозький
кіш**

**Полковники,
сотники, десятники
Військо
(полки, сотні,
десятки)**

Кошова
система
на Січі

Як
військова
одиниця

Козацька рада — законодавчо-розпорядчі збори всіх козаків, де мав право вільно висловити свою думку кожен козак і на якій вирішувалися всі найважливіші питання. Рада була вищим органом влади на Січі.

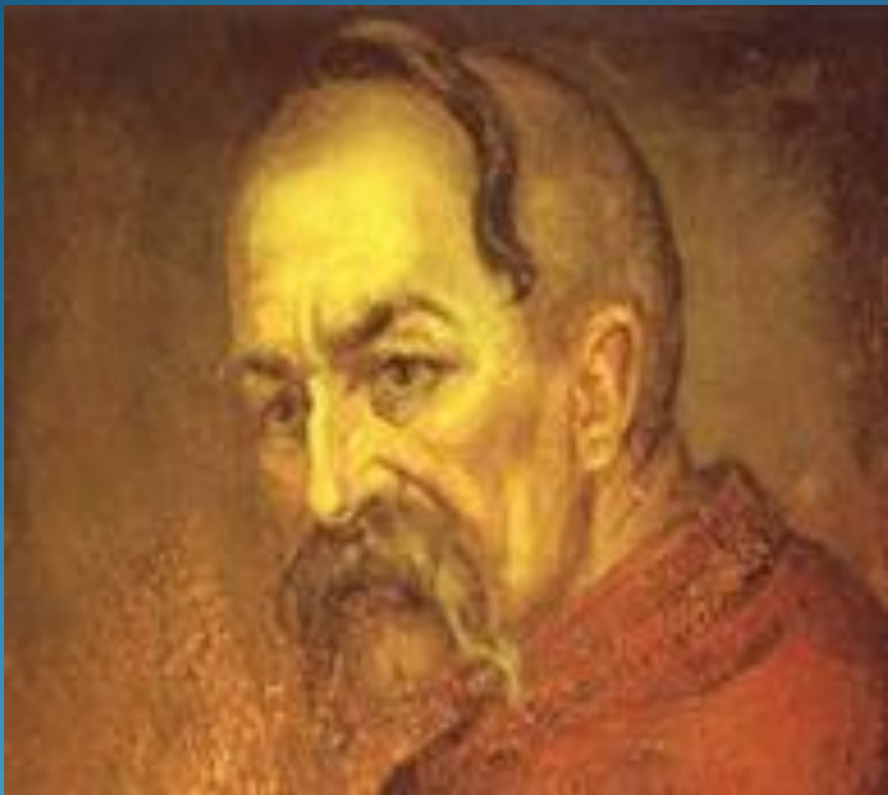
За давньою традицією найвищим керівним органом запорозького козацтва залишалася загальна військова рада. У ній мали право брати участь усі члени січової громади. Козацька рада вирішувала найбільш важливі питання життя січовиків — вибори кошового отамана та січової старшини, ведення воєнних дій, розподіл земельних угідь тощо. Постійне керівництво Січчю здійснювали кошовий отаман і січова старшина — військовий суддя, писар, осавул. Неабиякий вплив мали також старі, заслужені козаки. Запорозьке козацтво поділялося на курені, які очолювали курінні отамани.

Землі, що знаходилися поза межами Січі, але розташовувалися поблизу неї, ділилися на паланки».

(Тараненко М. Г. Левітас Ф. Л. Історія України: Навчальний посібник для 8 класу. — К.: Фаренгейт, 2000. — С. 164–165)

Чи змінилася система управління Чортомлицькою Січчю порівняно з раніше існуючими Січами?

3. Іван Сірко – найвідоміший кошовий отаман Запорозької Січі

З УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ПІСНІ
Загудів степ запорозький,
Як Чорнеє море, —
Понеслися запорожці
Облавою в поле...
Ой не вітер в полі грає,
Не орел літає —
Тож Сірко з товариством
По степу гуляє!

- **Іван Сірко народився приблизно між 1605—1610 роками.**
- **Сучасні дослідники вважають, що Іван Сірко походив зі Східного Поділля.**
- **Результати досліджень кошовому отаманові на момент його смерті було 70-75 років**
- **1663 році Іван Сірко вперше став кошовим отаманом Війська Запорозького.**

ТЕЛЕКАНАЛ

ІВАН СІРКО

15-ОЇ РІЧНИЦІ

НЕЗАЛЕЖНОСТІ

УКРАЇНИ

Те про , що ми не знали

- Похований І.Сірко біля Чортомлицької Січі (тепер село Капулівка, Нікопольського району Дніпропетровської області). 1967 року його перепоховали на іншому краю села, через те, що води Каховського водосховища наблизилися до могили.
- Щороку, 1-2 серпня, на могилі І. Д. Сірко (що за 2 кілометри від с. Капулівка Нікопольського району Дніпропетровської обл.) проводиться вшанування пам'яті Славного Кошового Отамана. Яке збирає тисячі українців з усієї країни та закордону.

Сірко - характерник

- **Вважалося, що Сірко лежить у землі без голови: череп деякий час «мандрував» — до Москви в антропологічну лабораторію, до Нікополя, й нарешті опинився у Дніпропетровському історичному музеї.**
- **На хресті, що стояв на могилі Сірка, деякий час, був напис: «Хто буде сім років перед Великоднем виносити по три заполи на мою могилу, то буде мати таку силу, як я, і знатиме стільки, скільки я».**
- **Турки і татари прозвали Сірка Урус-Руський.**

Найвідоміші пам'ятники Івану Сірку

Господарство Запорозької Січі

Проблемне завдання

Поміркуйте, які чинники перешкоджали розвитку хліборобства в Запорозькій Січі.

Робота з історичним джерелом

Московські посланці до Криму, які проїжджали через Запорожжя в 1680 р., у своєму листі так описали природні угіддя краю: «Там звіра і птахів, і риби безліч... Вол і кінських кормів, і риб, і птахів, також звірів, котрих Господь Бог благословив людям на їжу, там достатньо».

Які промисли були розвинені на Січі?

Козаки займалися

Козаки займалися

МИСЛИВСТВОМ

ЛОВИЛИ РИБУ

БДЖІЛЬНИЦТВОМ

Потреба в солі сприяла розвитку ...

Потреба в солі сприяла розвитку чумацтва

Основу господарства Запорожжя складало ...

**Основу господарства Запорожжя складало
скотарство**

**Козаки ним займалися насамперед у ...—
хутірських господарствах, де взимку
утримувалася худоба**

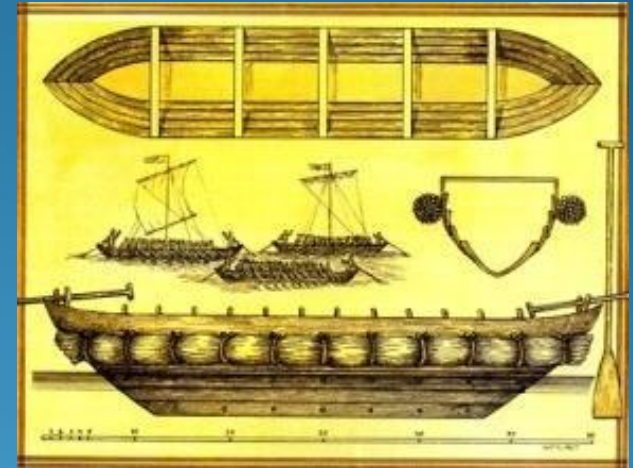
**Козаки ним займалися насамперед у зимівниках—
хутірських господарствах, де взимку
утримувалася худоба**

Панівною галуззю скотарства було ...

Панівною галуззю скотарства було конярство

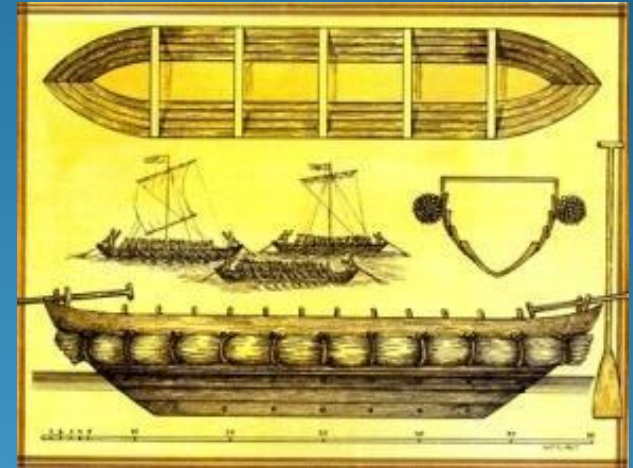

На Січі працювали чимало ремісників — ковалів, зброярів, теслярів, бондарів

Було налагоджене виробництво морських і річкових човнів.

В мирний час козаки вирощували зернові культури-пшеницю, жито, овес.

На Січі працювали чимало ремісників — ковалів, зброярів, теслярів, бондарів.

Було налагоджене виробництво морських і річкових човнів.

Проблемне завдання
Поміркуйте, які
чинники
перешкоджали
розвитку
хліборобства в
Запорозькій Січі.

Кримом

Москвою

Польщею

Торговельні зв'язки
Запорозжя

Правобережжям

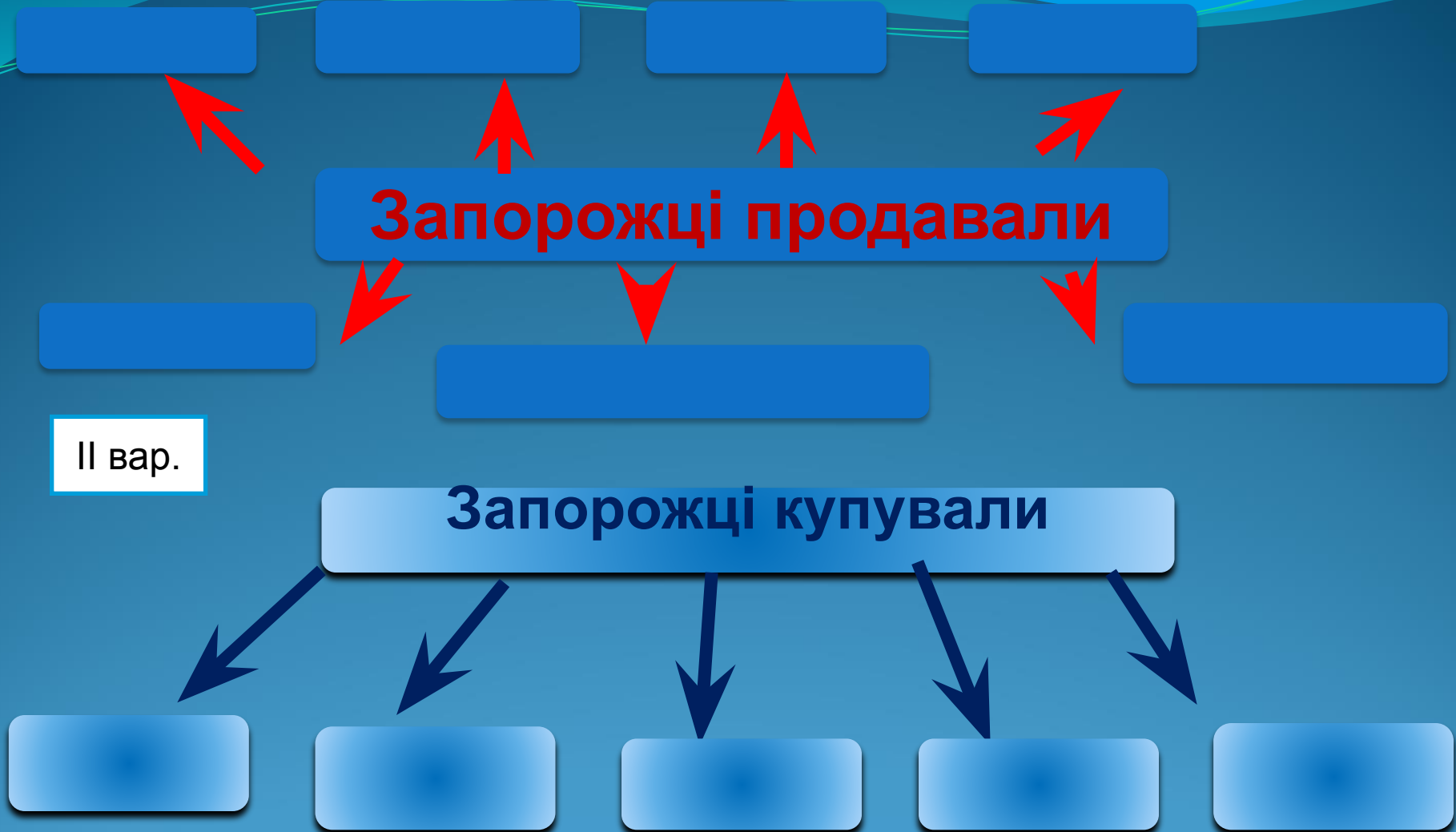
Лівобережною
Україною

I вар.

Запорожці продавали

II вар.

Запорожці купували

віск

коней

рибу

мед

Запорожці продавали

хутро

**велику рогату
худобу**

шкури

Запорожці купували

папір

тканини

боєприпаси

хліб

зброю

Гра «Правда - неправда»

1. У 1667 році Запорозька Січ потрапила під подвійний польсько-російський контроль ?
2. Запорозьке товариство в період «Руїни» очолював І. Сірко?
3. Перед початком Національно-визвольної війни Запорозька Січ містилася на острові Хортиця?
4. Символ гетьманської держави була булава?
5. Перша Запорозька Січ на острові Мала Хортиця була збудована Д. Вишневецьким ?
6. В 1672 році було підписано Андрусівське перемир'я ?
7. Іван Сірко в 1654 відмовив присягати московському цареві?
8. Запорозький кошовий отаман Іван Сірко уславився переможними походами проти татар і турків?
9. Козаки займалися мисливством ,бджільництвом ,рибальством.
10. В Українській козацькій державі Запорозької Січі підпорядковувалися владі гетьману ?
11. У 1680р. кошовим отаманом Війська Запорозького стає І. Сірко ?
12. Запорозька Січ відіграла руйнівну роль для Української козацької держави ?

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Опрацювати §22 (підручник).
2. Підготуватися до узагальнення теми

